Norman Károly

Közlemények a Darázsfészekből

Gustave Parsay: Napló du Nid de Frelon 2.
Örök élet

Aligha töprengenek teológiai kérdésekről a kollégák. Holott ez gyakorlati teológia volna. Nos, de épp erre való vagyok én itt, a Darázsfészekben. Messzebbről kell kezdenem, több irányból, mihez hasonlítsam? Kígyókhoz és farkasokhoz? Rómához? Szerelemhez? Boszorkányokhoz, vagy egy hívő író remek meséjéhez? Úgy sem fogja a naplómat elolvasni senki, n'importe.

Csak a kígyó tudja a zsákmányát egészben lenyelni, egy farkasnak szétszaggatva kell megennie. Márpedig az Örökkévalóságot egészben csak Isten tudja kezelni. „Tartóztathatja-e valaki az emberi szívet, hogy megpihenjen és lássa: a múlt és a jövő időt a nem iramló és nem jövendő, hanem mindig álló örökkévalóság miképpen vezeti?" – tépelődött Hippo püspöke.

Minden út Rómába vezet, mondják. Azt értik rajta, hogy Róma nem mint önmaga fontos, hanem ezt a fontosságot a rajta kívül álló világ adja meg, minden útját feléje irányítva. Róma mint a Világ Közepe volt fontos. (Egy diktátor is jelentéktelen személyiség volna, ha nem tenné birodalma közepévé rajongó alattvalóinak tömege, híveinek hozsannázása, hívőinek imádata, alattvalóinak engedelmessége. Óh, Illatos Talpú Szultán! Ha az effélét értékelném, tán a szemétre vetném. De nem értékelni kell, hanem valóságnak venni, s ilyképpen számolni vele. Az elszámolás e számvetés későbbi fejleménye.) A problémák megértésén is segíthet, ha különféle utakat keresünk, amelyek feléjük vezetnek.

Más az Örökkévalóság, és más az örök élet. Az örök élet történés, lényege: úgy ugyanaz, hogy mindig egy másik. Az Örökkévalóság az örök változatlanság. Eonokon át létezik változatlanul a pók, a reá csöppent borostyánban; aligha küzdött épp ezért, amikor az életét védte volna a halálveszedelemben. Örök a folyó, de a lényege a folyás, a víz folyása, a vízé, amely mindig egy másik; s amely miatt még a partja sem változatlan, csak a kérész életű szemlélet számára. És persze örök, ahogyan e kérész életűek szokták érteni. „Örökké szeretni foglak." Úgy értem, tovább, mint ameddig élek. Addig biztos, utána pedig – hit kérdése.

Szép óvatosan, kicsit közelebb. Nem nyúl óvatlanul veszélyes, tüskés, mérgező dolgokhoz a lélek, affélékhez, mint par exemple a halál.

A katolikus Tolkien mitológiájában minden teremtett lélek halhatatlan, mert elvenni az élet adományát csak az tudja, aki megteremtette – aller et retour. Ilyesmire csak Iluvatár képes, önmagukban még a legnagyobb erejű gondolatai, a legfőbb ainuk sem, amiként a Szilmarilokban, Aule és a törpök példázatában külön ki is mondatott, hiszen a teremtés nem puszta gondolat, hanem cselekvés. Halhatatlanok a tündék, mert életük egy a világéval, tart, amíg az; az emberek is, akik csak átmenetileg időznek Mandos csarnokaiban, s utána eltávoznak valahová, amit még a valák sem ismernek. Nem gond, Iluvatár akár visszavonhatja az átmenetileg különvált létezést, már ha ez volna a végső halál jelentése. Tolkien tehát nem következetlen, amikor ezt a halhatatlan lelket az orkoktól megtagadja, mert ugyan az orkok ugyanúgy tündék és emberek lehettek, csak Morgoth által megrontva, és a lelküknek ugyanúgy halhatatlanoknak kellene lenniük, de Iluvatár megvonhatja a lélek különválasztott entitás állapotát, tetteik büntetéséül tőlük elfordulva. Minthogy ilyesmit más nem tehet, a hittel végrehajtott autodafé is csak a test gyilkolása, amiként az Inkvizíció egykor elszámolt önnön lelkiismeretével. Persze az sem feltétlenül bocsánatos, egy öngyilkosság katolikus szemmel bűn, temetési retorzió jár érte, noha ama felfogás értelmében legföljebb a testét ölheti meg a halandó halhatatlan, a többi magasabb ügyintézés kérdése.

Még közelebb. Több ezer éves, sok hektárra kiterjedő növények élnek e bolygón, fűmezők Amerikában, minden száluk az egyetlen entitás genetikai azonosságában. Ez az élő mint replikációs csoda önmegőrzése. A vegetatív szaporodás. Ilyen az én kedvenc szobanövényem, a bársonyos, ragyogó színű levelekkel ékes díszcsalán. Tud virágozni is, vagyis bele van építve az ivaros szaporodásnak a változásokat szükség esetén követő fegyvere is a túlélés érdekében, de békés körülmények között szinte elpusztíthatatlan. Burjánzik, néha ez terhes, és akkor kis darabot lecsíp az ember a növényből, pohárba állítja, egy-két hét múlva már látszanak az új gyökerek, és akkor a régit szemétre veti, a cserépbe visszaülteti az új növényt, amely egészében azonos a régivel, ha ez csak a genetikán múlik. Az én díszcsalánom szép kis cserepes növény, amíg nem volt más társaságom idegen földön, ő volt az egyetlen, és most velem tért haza, és ha valakinek örökül tudom hagyni, nincs kétségem, megfelelő gondozással, a kozmikus katasztrófák eshetőségétől eltekintve, túlélhet minden ésszerű időhatárt. A testét belőlem építi, az én általam a szobám levegőjébe kilélegzett széndioxidból, a napsütés energiájával, kellek neki, nélkülem elsorvad. Aztán talál mást.

Még közelebb. A lódarázs vegetriánus. Ámde csak felnőtt korában: mert amikor a lárva kifejlődik, nem nélkülözheti a magasabb fejlettségű lények összetett fehérjéihez szükséges húsz aminosavat, amelyek együttesen, a megfelelő arányban, természetesen a más fejlett élőlényekben, tehát a soksejtű állatokban találhatók meg. Ezért a kifejlett lódarázs nem csupán vegetariánus, hanem ragadozó is: más repülő rovarokra vadászik, különválasztja azok repülőizmait, abból készít húspépet, azzal eteti a lárvákat, amelyek kifejlődve már szintén vegetariánusok lesznek. Ennek az üdvös következménye, hogy fehérjeszűkében abszolút elsőbbséget élveznek a lárvák, nem eszik el előlük a húst a dolgozók. Ugyanakkor az a tragikus következménye, hogy ha a kifejlett egyed, a dolgozó szerkezete elromlik az intenzív használatban, akkor a dolgozó gyógyíthatatlanul elpusztul, mint a porszívó, ha nincs hozzá cserealkatrész. A dolgozó korlátozottan hozzájut némi – alacsony rendű, azaz nem teljes aminosavgazdagságú – állati fehérjéhez afféle anyagból, mint amiből a takony áll: a lárvákat borító váladékot ápolás gyanánt lenyalogatja, így tisztogat. Amely darazsak ezt teszik, átlagosan akár hat hétig is elélhetnek. Nyár végén, darázsrajzáskor, ivaros darazsak is születnek, sokkal rövidebb, három hetes életre. Dolguk csupán a párosodás a leendő királynővel, ezért végképp nem jutnak elegendő fehérje-utánpótláshoz, fetrengésük a porban és tömeges pusztulásuk nem járványos kór, hanem műszaki tönkrementel, alkatrész-utánpótlás híján. Ez a sorsa a lódarázsfészek minden élő alkatrészének, a leendő királynőt kivéve, aki azonban már egy következő fészeknek lesz a peteadó központja a következő évben, addig spermástul téli álomba merül valamely védett zugban. Maintenant: más-e valóban az új fészek? Hiszen a leendő királynő a regnáló királynő génjeit kapja, amint az összes dolgozók is, genetikailag ez a sok darázs ugyanúgy tartozik együvé, mint egy ember negyven billió sejtje, az azonos genomjaikkal. Nem beltenyészet ez, hanem egyetlen, sok alkatrészes entitás. Az új fészek ugyanezt örökli, vagyis csak a régi folytatódása, hasonlóképpen, mint az én állandóan megújuló, mégis örök életű díszcsalánom. Az én csalánom egy sok ezer éves életre létrejött példány, amelyet genetikai változatlanságában a kései utódaim fognak gondozni; egy lódarázsfészek pedig, mint az önmaga fenntartásán sikeresen ügyködő, sok ezer éves életre létrejött genom, az életkörülményeinek átmeneti zord periódusait sajátos, „királynői-téli-álom" eszközzel hidalja át. Nem is a nyolcszáz lódarázs alkot egyetlen, sok alkatrészes entitást egy fészek foglalatában, hanem fészkeknek ez az évről évre megújuló sora.

Hááát, a lélekvándorlásról talán majd később, valamikor.

Eddig önmagában a darázsfészekrül. Csakhogy ez az a pont, ahol mindehhez hozzá kell kapcsolni Szilvia, sőt az egykori Agobardus sorsát. Mert e melegvérű emlősök az évenkénti tél-nyár fordulókhoz képest ugyan sok évre stabil természeti környezetet nyújtanak egy darázsfészeknek, de ahogyan engem messze, talán évezredekkel is túlélhet majd a dísz-csalánom, a darázsfészek is túlélheti az emberélet elvillanását. Töpreng-e Szilvia, vagy Károly az efemer lét és a halhatatlanság szembe-sülésén?

És ha egyetlen egyszer fordult elő a természetben a darazsak és az ember közötti társulás evolúciós kísérlete, és ha Agobardus fészkének kivettetése a hajléktalanságba nem törölte el e különös lehetőség emlékét, és ha Szilvia fészke éppen ugyanaz – mennyit számít az emberélet pillanata egy sok száz éves darázsfészek történetében? Ha Agobardus a fészek számára épp csak tegnap volt, nem kellene-e egy középkort kutató kultúrtörténésznek belebújnia Szilvia fejébe, értekezne Agobardus kora felől a lódarazsakkal?

Gustave, nyugalom.

Rendben van. Károly, Bertalan, Szilvia majd tisztázzák, hogy az egyedi darazsak élete a fehérjedús, ember által felszolgált tápláléknak megfelelően, meghosszabbodik. Ez visszavesz a petéző reprodukció szükségéből, amivel a darazsak testi terhelése is csökken, és az energiájukból és szabad idejükből több jut majd a szellemi élvezetekre és teljesítményekre, ahogyan ez az emberi történelemben is alakul. Zene húros hangszerekre, ütőkre, cselesztára és lódarazsakra. Elméleti fizika, matematika, bölcselet – sok nézőpontból egyszerre. Darázstörténészet. Mindez talán sok évre. Ehhez épp megfelelők lesznek a Darázsfészek Kutatóintézet személyi alkatrészei is. Ám mindenképpen felvetődik, hogy az a régi fészek, ha nem ért véget Agobardussal, utána hol lakozott és hogyan folytatódott; és mit kell elképzelnünk a folytatódás felől, ha majd őszre fordul a Gyönyörű Nyár. Mert a Darázsfészek, ez a kutatóintézet, a rövid nyár tündöklése, az Élet gyönyörű Ünnepe.